

ΟΡΙΣΜΟΙ 2^{ου} κεφαλαίου Ιστορίας Κατεύθυνσης

Πελατειακά Δίκτυα

Πελατειακά δίκτυα ονομάζουμε **τις σχέσεις** που αναπτύχθηκαν την περίοδο της τουρκοκρατίας μεταξύ των Ελλήνων κατοίκων μιας περιοχής, που κοινωνικά και οικονομικά ήταν **ανίσχυροι**, με αυτούς που είχαν κάποιο **κύρος** και **οικονομική άνεση** στην ίδια περιοχή. Ήταν δηλαδή **μη κρατικοί φορείς** που θα τους παρείχαν τη στοιχειώδη **ασφάλεια**, διότι τότε δεν υπήρχαν πολιτικά κόμματα. Ο πρώτος φορέας ήταν η ευρύτερη οικογένεια. Κάθε οικογένεια συνδεόταν οριζόντια με άλλες οικογένειες και κάθετα με πάτρωνες – προστάτες και τις οικογένειές τους που είχαν υψηλότερη θέση.

Πατρωνία

Η κυριώτερη μορφή πελατειακού δικτύου επί τουρκοκρατίας. Τότε υπήρχαν διάφοροι μη κρατικοί φορείς που παρείχαν ασφάλεια σε διάφορες ομάδες ανθρώπων. Ένας από αυτούς ήταν η **ευρύτερη οικογένεια**, την οποία αποτελούσαν **πολλές οικογένειες μαζί**, που συνδέονταν οριζόντια μεταξύ τους, **και ο πάτρωνας**, δηλαδή ο προστάτης, με την οικογένειά του. Οι οικογένειες συνδέονταν με τον πάτρωνα και την οικογένειά του με κάθετες σχέσεις. Όλο αυτό το δίκτυο οικογενειών, η ευρύτερη οικογένεια, ονομάζεται πατρωνία. Ο πάτρωνας παρείχε **προστασία** και **ασφάλεια** και οι οικογένειες του προσέφεραν **υπηρεσίες** και **εξυπηρετούσαν τα συμφέροντά** του.

Εθνοσυνέλευση

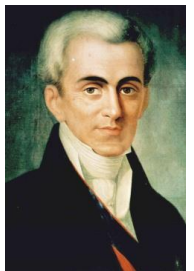
Η **συνέλευση των αντιπροσώπων ενός έθνους**. Συγκαλείται σε **έκτακτες περιστάσεις** και έχει **συντακτική αρμοδιότητα**, δηλαδή ασχολείται με τη **σύνταξη ή την τροποποίηση του συντάγματος**. Τα μέλη της Εθνοσυνέλευσης **εκλέγονται** άλλοτε **άμεσα** και άλλοτε **έμμεσα από τον λαό** με διαδικασίες που δεν προϋποθέτουν πάντοτε την ύπαρξη εκλογικού νόμου (εθιμοτυπικές).

Προσωρινόν Πολίτευμα της Επιδαύρου

Δημοκρατικό σύνταγμα που ψηφίστηκε από την **πρώτη Εθνοσυνέλευση**, που έγινε κοντά στην αρχαία Επίδαυρο τον **Ιανουάριο του 1822**. Καθίδρυε την πρώτη Γενική Κυβέρνηση της Ελλάδας, χωρίς όμως να καταργήσει τις τοπικές κυβερνήσεις. Σύμφωνα με τις ιδέες της εποχής, η εκτελεστική εξουσία, που ήταν εμπιστευμένη σε πέντε μέλη που διόριζαν τους υπουργούς, διακρινόταν από τη νομοθετική εξουσία, που την ασκούσε τον ίδιο καιρό το «εκτελεστικό» και μια βουλή ετήσιας διάρκειας, βγαλμένη με έμμεση εκλογή. Το σώμα των «**εκλεκτόρων**» το αποτελούσαν **οι πρόκριτοι των επαρχιών**.

Πανελλήνιον

Στις 18/30 Ιανουαρίου 1828 ο **Ιωάννης Καποδίστριας** μεταβίβασε τις εξουσίες του νομοθετικού σώματος σε ένα **συμβούλιο**, το Πανελλήνιον, που το διόρισε ο ίδιος. Ήταν **ένα συμβουλευτικό όργανο** του Καποδίστρια με **αντιπροσώπους και των τριών παρατάξεων**, από **διάφορες περιοχές της χώρας**, προκειμένου να εξασφαλιστεί εσωτερική ειρήνη και να αποφευχθούν δυσαρέσκειες και παρεξηγήσεις, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό.

Γερουσία

Πολιτικό - νομοθετικό σώμα που λειτουργούσε ως **δεύτερη βουλή**. Προβλέφθηκε από το **σύνταγμα του 1844** και τα μέλη της θα **διορίζονταν από τον βασιλιά** και θα ήταν **ισόβια**.

Ναπαίοι

Οι **οπαδοί του ρωσικού κόμματος**. Πήραν το όνομά τους από τον **γερο-Νάπα** από την **Κέρκυρα**, μια γραφική μορφή του ρωσικού κόμματος. Προέβαλαν τον κίνδυνο για την Ορθοδοξία από τα μέτρα που ψήφισε η αντιβασιλεία π.χ. το αυτοκέφαλο της Ελληνικής εκκλησίας η οποία ως τότε υπαγόταν στο οικουμενικό πατριαρχείο. Καταπολεμούσαν τον κοσμοπολιτισμό, είχαν **ξеноφοβία** και άρνηση του διαφωτισμού και της δυτικής παιδείας.

Κοινοβουλευτισμός

Το **δημοκρατικό πολιτικό σύστημα** που βασίζεται στην ύπαρξη **κοινοβουλίου** (Βουλής), τα μέλη του οποίου είναι οι εκπρόσωποι του λαού, αφού έχουν εκλεγεί με ελεύθερες εκλογές άμεσα από αυτόν και ανήκουν σε πολιτικά κόμματα. Η κυβέρνηση στηρίζεται στην πλειοψηφία του Κοινοβουλίου.

Κοινοβουλευτικός έλεγχος

Ο έλεγχος που ασκεί το Κοινοβούλιο, δηλαδή η **Βουλή, στην κυβέρνηση**. Είναι απαραίτητος για να μην μπορεί να αυθαιρετεί η κυβέρνηση και να αλλοιώνεται έτσι το κοινοβουλευτικό σύστημα.

Κοινοβουλευτική δικτατορία

Ο Κωλέττης, ως αρχηγός του γαλλικού κόμματος, επεδίωκε μια κυβερνητική πολιτική που θα ενίσχυε το ρόλο του βασιλιά, υπονομεύοντας έτσι τον κοινοβουλευτισμό. Δεν δίσταζε να χρησιμοποιεί **βία και νοθεία** για να **τρομοκρατεί** τους εκλογείς, ώστε να ψηφίζουν υπέρ του κόμματος του. Το 1846/1847 κατείχε πέντε από τα επτά υπουργεία της κυβέρνησής του, δεν παρουσιαζόταν όμως σχεδόν καθόλου στο Κοινοβούλιο και καθιστούσε αδύνατο τον έλεγχο της εκτελεστικής εξουσίας. Επέβαλε έτσι ένα είδος κοινοβουλευτικής δικτατορίας.

Κριμαϊκός πόλεμος (1853-1856)

Ο πόλεμος της **Ρωσίας** κατά της **Οθωμανικής Αυτοκρατορίας** με αφορμή τη διαμάχη ορθοδόξων και καθολικών μοναχών για τον έλεγχο των αγίων τόπων στην Ιερουσαλήμ. Παρενέβη και η Γαλλία. Η σύρραξη γενικεύτηκε με τη συμμετοχή και της Αγγλίας. Ο πόλεμος έληξε με **ήττα της Ρωσίας** που έχασε εδάφη και μειώθηκε το κύρος της.

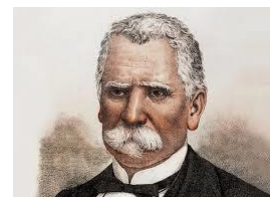
Υπόθεση Πατσίφικο

Το πρόβλημα που δημιουργήθηκε στις σχέσεις Ελλάδας – Αγγλίας εξαιτίας της **ληηλασίας του σπιτιού του βρετανικής υπηκοότητας εβραίου Δον Πατσίφικο** από τον **αθηναϊκό όχλο το 1849**. Ο Πατσίφικο ζήτησε από την ελληνική κυβέρνηση μεγάλη αποζημίωση, καθώς και την παρέμβαση της αγγλικής πρεσβείας, όταν η κυβέρνηση θεώρησε υπερβολικές τις απαιτήσεις του. Τότε η **αγγλική κυβέρνηση**, κάνοντας επίδειξη δύναμης, επέβαλε, **το 1850, ναυτικό αποκλεισμό στην Ελλάδα** με αίτημα να διευθετηθεί η υπόθεση Πατσίφικο, καθώς και άλλων βρετανών υπηκόων. Ο αποκλεισμός σταμάτησε μετά από την έντονη **αντίδραση της Γαλλίας και της Ρωσίας**.

Νέα Γενιά πολιτικών

Η γενιά των πολιτικών που αναδείχθηκε τη **δεκαετία 1850** – μετά το τέλος του Κριμαϊκού πολέμου – λόγω των οικονομικών και πολιτικών μεταβολών, καθώς και της διάδοσης της παιδείας. **Ασκούσε έντονη κριτική στους παλαιότερους** (ηγετικές προσωπικότητες των ξενικών κομμάτων) και φρονούσε ότι το συνταγματικό πολίτευμα δεν μπορούσε ν' αναπτυχθεί, καθώς το **εμπόδιζαν η Αυλή και ο Όθωνας**, τον οποίο θεωρούσαν πολιτικά ατάλαντο. Συγκροτήθηκαν λοιπόν αντιπολιτευτικοί όμιλοι με αιτήματα **ελεύθερες εκλογές, κρατικές επενδύσεις σε έργα υποδομής, ίδρυση αγροτικών τραπεζών, απλούστερη διοίκηση, φορολογική μεταρρύθμιση με στόχο την ελάφρυνση των αγροτών**. Σε μεγάλο βαθμό τα αιτήματα αυτά εκφράστηκαν από τον **Αλέξανδρο Κουμουνδούρο**.

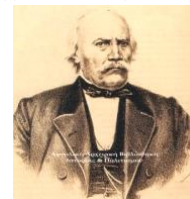
Πεδινοί

Μεγάλη παράταξη που συγκροτήθηκε κατά την Εθνοσυνέλευση του **1862-64** με ηγέτη τον **Δημήτριο Βούλγαρη**, ο οποίος υπονόμειε τους κοινοβουλευτικούς θεσμούς. Με παρεμβάσεις στο στρατό επιχείρησε τη **δημιουργία σώματος «πραιτωριανών»** για να εξασφαλίσει την παραμονή του στην εξουσία. Εμπόδιο στις επιδιώξεις του στάθηκαν πολιτικές ομάδες και θεσμοί. Ο Βούλγαρης έβρισκε οπαδούς ανάμεσα σ' **εκείνους που είχαν διοριστεί παράνομα στο στρατό ή στο δημόσιο**, και φοβούνταν μη χάσουν τη θέση τους σε περίπτωση επικράτησης συνθηκών κοινοβουλευτικής νομιμότητας, σε **άνεργους πτυχιούχους** και στους **μικροκαλλιεργητές**.

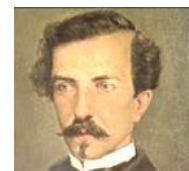
Ορεινοί

Μεγάλη παράταξη που συγκροτήθηκε κατά την Εθνοσυνέλευση του **1862-64**. Οι **ορεινοί** απαρτίστηκαν από διάφορες ομάδες (υπό τον **Δ. Γρίβα** και τον **Κ. Κανάρη**) με κοινό στόχο την **αντίσταση στην πολιτική των πεδινών**. Βρήκαν υποστηρικτές μεταξύ των μικροκαλλιεργητών, των κτηνοτρόφων, των εμπόρων και των πλοιοκτητών.

Εθνικόν Κομιτάτον

Πολιτικός σχηματισμός με μικρή απήχηση στον λαό, που συγκροτήθηκε κατά την Εθνοσυνέλευση του **1862-64**. Το **Εθνικόν Κομιτάτον**, υπό τον **Επαμεινώνδα Δεληγιώργη**, που υποστήριζε την ανάπτυξη του κοινοβουλευτισμού και τον εκσυγχρονισμό της χώρας, οικονομική ανάπτυξη και μεταρρυθμίσεις στη διοίκηση και στο στρατό, πολιτισμική εξάπλωση στην Οθωμανική αυτοκρατορία.

Εκλεκτικοί

Πολιτικός σχηματισμός με μικρή απήχηση στον λαό, που συγκροτήθηκε κατά την Εθνοσυνέλευση του **1862-64**. Οι **Εκλεκτικοί** ήταν μια ετερόκλητη παράταξη εξεχόντων πολιτικών, λογίων και αξιωματικών, με μετριοπαθείς θέσεις, η οποία προσπαθούσε να μεσολαβεί μεταξύ των άλλων παρατάξεων και να υποστηρίξει σταθερές κυβερνήσεις.

Σύνταγμα του 1864

Μέσα σε συνθήκες κυβερνητικής αστάθειας και εμφυλίου πολέμου, η Εθνοσυνέλευση χρειάστηκε δύο ολόκληρα χρόνια (1862-1864) για να φτάσει στην ψήφιση συντάγματος. Ως πολίτευμα ορίστηκε η **βασιλευόμενη δημοκρατία** αντί της μέχρι τότε συνταγματικής μοναρχίας. Κατοχυρώθηκαν μεταξύ άλλων η **αρχή της λαϊκής κυριαρχίας**, η **άμεση, μυστική και καθολική** (για τον ανδρικό πληθυσμό) **ψήφος με σφαιρίδια**, η **ανεξαρτησία της δικαιοσύνης** και η **ελευθερία του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι**, η οποία άνοιγε το δρόμο για την ελεύθερη συγκρότηση κομμάτων. Τα κόμματα θεωρήθηκαν απαραίτητα για την έκφραση της βούλησης της κοινής γνώμης, με το επιχείρημα ότι η εναλλακτική λύση είναι οι συνωμοτικοί κύκλοι ή οι βιαιοπραγίες.

Βασιλευόμενη Δημοκρατία

Δημοκρατία με ανώτατο άρχοντα τον βασιλιά, **χωρίς όμως η βούλησή του να είναι η ανώτατη πολιτειακή βούληση**. Με το **Σύνταγμα του 1864** το πολίτευμα της χώρας έγινε Βασιλευόμενη Δημοκρατία, με βασιλιά τον **Γεώργιο Α΄**.

Συνταγματική Μοναρχία

Είδος μοναρχικού πολιτεύματος, κατά το οποίο **οι εξουσίες του μονάρχη περιορίζονται από το Σύνταγμα**. Αντιδιαστέλλεται από την **Απόλυτη Μοναρχία**, όπου ο Μονάρχης ασκεί **όλες τις εξουσίες** χωρίς κανέναν περιορισμό. Με το **Σύνταγμα του 1844** το πολίτευμα της χώρας έγινε Συνταγματική Μοναρχία (βασιλιάς ήταν ο Όθων).

Αρχή της λαϊκής κυριαρχίας

Πολιτειακή αρχή, σύμφωνα με την οποία **όλες οι εξουσίες σε μια πολιτεία πηγάζουν από τον λαό**, ασκούνται **υπέρ αυτού και από αυτόν** (με αντιπροσώπους, όπως σήμερα ή άμεσα, όπως π.χ. στην αρχαία Αθήνα). Η **λαϊκή βούληση** αναγνωρίζεται ως η **ανώτατη πολιτειακή βούληση**.

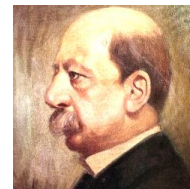
Πραιτωριανοί

Επίλεκτο σώμα του ρωμαϊκού στρατού. Είχαν ως κύριο έργο τους την ασφάλεια του αυτοκράτορα. Παρενέβαιναν ποικιλότροπα στα πολιτικά πράγματα της Ρώμης. Ρύθμιζαν την αυτοκρατορική εξουσία και αρκετές φορές προκάλεσαν πολιτικές κρίσεις. Διαλύθηκαν από τον Μ. Κωνσταντίνο.

Ψηφοφορία με σφαιρίδια

Τα σφαιρίδια που χρησιμοποιούσαν οι ψηφοφόροι αντί για ψηφοδέλτιο ήταν από μολύβι. Ξεκίνησε η χρήση τους από την εθνοσυνέλευση **1862-64** και για τελευταία φορά χρησιμοποιήθηκαν στις εκλογές του **Νοεμβρίου 1920**. Οι εκφράσεις «**τον μαύρισαν**», «**έφαγε μαύρο**» και «**δαγκωτό**» προέρχονται από την ψηφοφορία με σφαιρίδια.

Αρχή της δεδηλωμένης

Η ιδέα ανήκε στον **Χαρίλαο Τρικούπη**, ο οποίος υποστήριξε ότι η **μόνη λύση στο πρόβλημα της πολιτικής αστάθειας** ήταν η συγκρότηση **δύο μεγάλων κομμάτων εξουσίας**, σύμφωνα με το πρότυπο της Αγγλίας. Ο **βασιλιάς έπρεπε να αναθέτει την εντολή σχηματισμού κυβέρνησης μόνο σε πολιτικό ο οποίος είχε σαφώς τη «δεδηλωμένη» εμπιστοσύνη της πλειοψηφίας των βουλευτών**. Αυτό θα στερούσε από τα κόμματα μειοψηφίας τη δυνατότητα να σχηματίζουν κυβέρνηση, θα τα ωθούσε σε συνένωση με τα μεγάλα και θα είχε ως αποτέλεσμα σταθερότερες κυβερνήσεις πλειοψηφίας. Ο βασιλιάς, υπό την πίεση της αντιπολίτευσης και του επαναστατικού αναβρασμού του λαού υιοθέτησε τελικά την άποψη του Τρικούπη, η οποία αποτελεί **τομή στην πολιτική ιστορία της χώρας**, καθώς οδήγησε σε **μεταβολή του πολιτικού τοπίου**.

Κράτος δικαίου

Το κράτος στο οποίο η οργάνωση και η **λειτουργία όλων των θεσμών και των τομέων της κρατικής εξουσίας ρυθμίζονται με κανόνες του θετικού δικαίου**, δηλαδή με **νόμους** που το ίδιο το κράτος έχει θεσπίσει. Ήταν ένας θεμελιώδης στόχος του εκσυγχρονιστικού προγράμματος του Χαρίλαου Τρικούπη.

Ευνοιοκρατία

Κατάσταση στην οποία κάποιοι άνθρωποι ευνοούνται περισσότερο από κάποιους άλλους, έχουν καλύτερη μεταχείριση και προωθούνται από τους πολιτικούς και γενικά τους ισχυρούς σε ένα κράτος, **άσχετα από την αξία τους** (αναξιοκρατία – νεποτισμός).

Δικομματισμός

Η κυριαρχία **δύο μεγάλων κομμάτων** στην πολιτική σκηνή, π.χ. το 1884 τα δύο μεγάλα κόμματα, του Τρικούπη και του Δηλιγιάννη έλεγχαν το 92,2% των εδρών στο Κοινοβούλιο.

Πτώχευση

Η νομική κατάσταση μιας επιχείρησης, η οποία **δεν έχει τη δυνατότητα να πληρώσει**. Η κατάσταση αυτή επικηρύσσεται με δικαστική απόφαση. Όταν ο όρος αναφέρεται σε κράτος σημαίνει ότι **το κράτος δεν μπορεί να πληρώσει στους δανειστές του τις δόσεις των δανείων** που έχει πάρει. Στην περίπτωση αυτή το ίδιο το κράτος κηρύσσει τον εαυτό του σε πτώχευση και τότε του **επιβάλλεται Διεθνής Οικονομικός Έλεγχος**, δηλαδή μία διεθνής επιτροπή **αναλαμβάνει τη διαχείριση των οικονομικών του** ώστε να μη θιγούν τα συμφέροντα των δανειστών.

Κράτος κοινωνικής αλληλεγγύης

Το κράτος που σε συνεργασία με **ολόκληρη την κοινωνία και όχι με ένα μόνο στρώμα ή μία μόνο τάξη**, φροντίζει για το καλό της κοινωνίας. Το κράτος, δηλαδή που βρίσκεται **αλληλέγγυο προς την κοινωνία και τα προβλήματά της**, τα οποία προσπαθεί και να αντιμετωπίσει.

Χρηματιστικό κεφάλαιο

Το **σύνολο των ανθρώπων που έχουν πολλά χρήματα** τα οποία επενδύουν στο χρηματιστήριο ή σε επιχειρήσεις με σκοπό όμως το **γρήγορο κέρδος**.

Κεφάλαιο (οικονομικός όρος)

α) το **χρηματικό ποσό που χρησιμοποιείται σαν κατάθεση** (σε τράπεζα) ή **επένδυση** (σε επιχείρηση ή στο χρηματιστήριο)

β) το **απόθεμα πόρων που αξιοποιούνται με διάφορους τρόπους** (δανεισμό, επενδύσεις) για την παραγωγή αγαθών ή υπηρεσιών.

γ) Περιληπτικά, το **σύνολο των ατόμων που έχουν μεγάλα κεφάλαια** (κεφαλαιοκράτες) και που είναι οργανωμένοι για την προάσπιση των συμφερόντων τους.

Βάση ενός κόμματος – Κομματική βάση

Το **σύνολο των οπαδών** του κόμματος.

Κοινοβουλευτική ομάδα ενός κόμματος

Το **σύνολο των βουλευτών** ενός κόμματος στη Βουλή.

Οικογενειοκρατία

Κατάσταση που εμφανίζεται σε μια κοινωνία, κατά την οποία τα **μέλη μιας οικογένειας** με υψηλή κοινωνική (ή/και οικονομική) θέση **ασκούν επιρροή στα υπόλοιπα μέλη** αυτού του κοινωνικού συνόλου και τα κατευθύνουν.

Πελατειακή σχέση

Η σχέση μεταξύ **πολιτών με οικονομική ή κοινωνική δύναμη** και πολιτών που **δε διαθέτουν τέτοια δύναμη**. Η σχέση αυτή στηρίζεται σε **αμοιβαίες υποσχέσεις για παροχή διαφορετικών υπηρεσιών** (π.χ. ένας πολιτευτής υπόσχεται ότι θα διορίσει το παιδί ενός ψηφοφόρου και ο ψηφοφόρος υπόσχεται ότι θα ψηφίσει τον συγκεκριμένο πολιτευτή).

Κοινωνική κινητικότητα

Κοινωνικό φαινόμενο κατά το οποίο **τα άτομα μετακινούνται από τη μία κοινωνική τάξη στην άλλη**. Η μετακίνηση αυτή μπορεί να είναι προς τα **επάνω** ή προς τα **κάτω**.

Ταξικό κόμμα

Το κόμμα που **εκπροσωπεί κατά κύριο λόγο ή αποκλειστικά τα συμφέροντα** μίας κοινωνικής τάξης.

Ομάδα των Ιαπώνων

Το μοναδικό νέο πολιτικό στοιχείο έως το 1909 ήταν η εμφάνιση της κοινοβουλευτικής ομάδας των Ιαπώνων, πολιτικού μορφώματος υπό τον **Δημήτριο Γούναρη**, που **ιδρύθηκε το 1906**. Επίκεντρο της κριτικής του ήταν η αδυναμία του πολιτικού συστήματος να προσαρμοστεί στις εξελίξεις της κοινωνίας. Η ομάδα δεν μπόρεσε να επιβιώσει και **διαλύθηκε το 1908**. (Ονομάστηκαν έτσι από τον διευθυντή της εφημερίδας «Ακρόπολις», **Βλάση Γαβριηλίδη**, λόγω της μαχητικότητάς τους που θυμίζει τους Ιάπωνες στον Ρωσοϊαπωνικό πόλεμο).

Στρατιωτικός Σύνδεσμος

Το 1909 συντελείται μια τομή στην πολιτική ιστορία της Ελλάδας γενικότερα, και των πολιτικών κομμάτων ειδικότερα. Στις **15 Αυγούστου 1909** εκδηλώθηκε **κίνημα στο Γουδί**, το οποίο έγινε από τον **Στρατιωτικό Σύνδεσμο**, μια μυστική ένωση στρατιωτικών, με αιτήματα που αφορούσαν μεταρρυθμίσεις στο στρατό, τη διοίκηση, τη δικαιοσύνη, την εκπαίδευση και τη δημοσιονομική πολιτική. Ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος δεν εγκαθίδρυσε δικτατορία, αλλά προώθησε τα αιτήματά του μέσω της Βουλής. Με αφορμή το κίνημα, έγινε στις 14 Σεπτεμβρίου μεγάλη διαδήλωση των επαγγελματιών σωματείων της πρωτεύουσας. Οι διαδηλωτές υποστήριξαν το διάβημα του Στρατιωτικού Συνδέσμου και υπέβαλαν ψήφισμα στο παλάτι με το οποίο ζητούσαν την επίλυση σειράς οικονομικών αιτημάτων. Υπό την πίεση του Συνδέσμου η Βουλή ψήφισε, χωρίς ιδιαίτερη προετοιμασία και συζήτηση, μεγάλο αριθμό νόμων, που επέφεραν ριζικές αλλαγές. Το Φεβρουάριο του 1910 η Βουλή αποφάσισε την αναθεώρηση ορισμένων άρθρων του συντάγματος. Έτσι προκηρύχθηκαν εκλογές, από τις οποίες προήλθε αναθεωρητική βουλή. Στις **15 Μαρτίου 1910** ο **Στρατιωτικός Σύνδεσμος διαλύθηκε** έχοντας επιτύχει τις επιδιώξεις του.

Ανόρθωση

Πριν από τις εκλογές της 8ης Αυγούστου 1910 δεν είχε συγκροτηθεί κανένα νέο μεγάλο κόμμα που να υποστηρίζει τις μεταρρυθμίσεις οι οποίες προτάθηκαν το 1909/1910. Φορείς των νέων ιδεών υπήρξαν **ανεξάρτητοι υποψήφιοι**, οι οποίοι είτε κατά μόνας είτε μαζί με άλλους, σε ανεξάρτητα ψηφοδέλτια, διεκδικούσαν τις ψήφους των δυσανεστημένων με τα παλαιά κόμματα εκλογέντων. Αυτοί οι ανεξάρτητοι πολιτικοί, με το γενικό σύνθημα της **«ανόρθωσης»**, ανάλογα με την περιοχή που ήταν υποψήφιοι και τον πληθυσμό στον οποίο απευθύνονταν, εννοούσαν είτε την **υλοποίηση των αιτημάτων των συντεχνιών**, όπως εκφράστηκαν στα συλλαλητήρια του 1909, είτε **την επίλυση του αγροτικού ζητήματος**, με την παροχή γης στους ακτήμονες. Αποτελούσε και σύνθημα των οπαδών του Εθνικού κόμματος του Κυριακούλη Μαυρομιχάλη, που κατά την εκτίμησή τους δεν μπόρεσαν να υλοποιήσουν οι Βενιζελικοί.

Κόμμα φιλελευθέρων

Οι εκσυγχρονιστές συσπειρώθηκαν γύρω από το πρόσωπο του κρητικού ηγέτη **Ελευθερίου Βενιζέλου**, ο οποίος εξελέγη χωρίς να συμμετέχει στην προεκλογική αναμέτρηση. Η πρώτη δημόσια εμφάνιση του Βενιζέλου ως Ελλαδίτη πολιτικού έγινε στις 5 Σεπτεμβρίου 1910 με μια ομιλία στην πλατεία Συντάγματος, στην οποία έκανε προγραμματικές δηλώσεις, με τις οποίες υποστήριξε μετριοπαθείς μεταρρυθμίσεις. Στόχευε σε **εκσυγχρονισμό του πολιτικού συστήματος**, με την εξισορρόπηση των συμφερόντων όλων των κοινωνικών στρωμάτων. Βασικές θέσεις του προγράμματός του ήταν η **κοινωνική γαλήνη**, η **ελάφρυνση των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων**, ο **εκσυγχρονισμός του κρατικού μηχανισμού**, με σκοπό την αποτελεσματικότερη λειτουργία του, και **στρατιωτικοί εξοπλισμοί** για την πραγματοποίηση των εθνικών διεκδικήσεων. Επίσης, παρά την πίεση των οπαδών του, υποστήριξε την **αναθεώρηση του υπάρχοντος συντάγματος** και όχι την ψήφιση νέου. Πολιτειακό ζήτημα δεν έθεσε. Προανήγγειλε την ίδρυση ενός κόμματος αρχών, το οποίο θα ήταν **φορέας των μεταρρυθμίσεων**. Το κόμμα ιδρύθηκε και τυπικά στις 22 Αυγούστου 1910, από μέλη της Εθνοσυνέλευσης.

Προσωποπαγές κόμμα

Κόμμα του οποίου την πολιτική, τη στρατηγική και την τακτική καθορίζει κυρίως ο ηγέτης του, ο οποίος συνήθως είναι χαρισματικός. Ο ηγέτης σε τέτοια κόμματα έχει τα πάντα υπό των έλεγχό του, σκέπτεται, οραματίζεται, δρα και επηρεάζει όλον τον κομματικό μηχανισμό, ώστε να γίνουν πράξη τα οράματά του.

Αναθεωρητική Βουλή

Η κοινοβουλευτική αντιπροσωπεία (η βουλή) που εκλέγεται έχοντας τη δυνατότητα κατά τη διάρκεια της θητείας της να τροποποιήσει οποιοδήποτε άρθρο εκτός από αυτά που ορίζουν τη μορφή του πολιτεύματος! Σκοπός της δηλαδή είναι η αναθεώρηση του Συντάγματος σε μη βασικές διατάξεις του.

Αντιβενιζελικά Κόμματα

Ως αντιβενιζελικά θεωρούνταν τα κόμματα της αντιπολίτευσης. Παρά τις διαφορές που υπήρχαν ανάμεσά τους, τα ένωνε ένας **συντηρητικός προσανατολισμός**. Πάντως, δεν ήθελαν να επιστρέψουν στην προ του 1909 εποχή. Επομένως, ως προς αυτό δεν διέφεραν κατ' αρχήν από τους Φιλελευθέρους. Διέφεραν όμως στο εύρος των σχεδιαζόμενων μεταρρυθμίσεων και στις μεθόδους άσκησης της πολιτικής. Οι Αντιβενιζελικοί **απεχθάνονταν τη διαρκή παρέμβαση του κράτους**, επειδή, εκτός των άλλων, αυτή θα είχε ως αποτέλεσμα την ενίσχυση της εκτελεστικής εξουσίας. **Δεν είχαν μακροπρόθεσμη πολιτική**, αντίθετα, επικέντρωναν την προσοχή τους στην επίλυση επίκαιρων προβλημάτων. Τα αντιβενιζελικά κόμματα εξελίχθηκαν σε κόμματα υπεράσπισης των συμφερόντων που κινδύνευαν από την πολιτική των Φιλελευθέρων. Η σύγκρουση με τους Φιλελευθέρους τα οδηγούσε σε διαρκώς συντηρητικότερες θέσεις. Από τα αντιβενιζελικά κόμματα, πιο αδιάλλακτα ήταν τα κόμματα του Δημητρίου Ράλλη και του Κυριακούλη Μαυρομιχάλη, ενώ το κόμμα του Γεωργίου Θεοτόκη ήταν πιο διαλλακτικό.

Ραλλικό Κόμμα («Νεοελληνικόν»)

Το ραλλικό κόμμα ήταν **αντίθετο προς τον εκσυγχρονισμό**. Ήταν κατά της ισχυρής εκτελεστικής εξουσίας, όπως αυτή διαμορφώθηκε κατά τα τέλη του 19ου αιώνα και όπως το απαιτούσε η μεταρρυθμιστική πολιτική των Φιλελευθέρων. Υποστήριζε ότι το Κοινοβούλιο έπρεπε να έχει ισχυρή θέση στο πολιτικό σύστημα. Στο πρόσωπο του **βασιλιά**, όμως, έβλεπε **το σύμβολο της εθνικής ενότητας** που ξεπερνούσε τα σύνορα της χώρας. Απευθυνόταν κατά κύριο λόγο στα μεσαία και κατώτερα στρώματα των πόλεων καθώς και στους μικροκαλλιεργητές, δεδομένου ότι η οικονομική πολιτική των Φιλελευθέρων έδειχνε να ευνοεί, κυρίως, τα ανώτερα αστικά στρώματα. Ζητούσε **ενίσχυση της παραγωγής και αύξηση των θέσεων εργασίας**, ώστε με την οικονομική ανάπτυξη να εξευρεθούν χρήματα για εξοπλισμούς, να καταπολεμηθεί η διαφθορά και η πατρωνία των κομμάτων. Πάντως, το ραλλικό κόμμα **δεν είχε κάποιο συγκροτημένο πρόγραμμα για την οικονομική ανάπτυξη**.

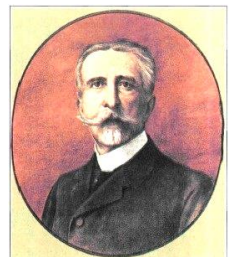
Εθνικόν Κόμμα

Το **Εθνικό Κόμμα** του Κ. Μαυρομιχάλη δεν διέφερε από το ραλλικό. Οι εκπρόσωποι του προσπαθούσαν να εκμεταλλευτούν τη συμμετοχή του αρχηγού τους στα πολιτικά πράγματα μετά το κίνημα του 1909. Υποστήριζαν την «**Ανόρθωση**», που κατά την εκτίμησή τους δεν μπόρεσαν να υλοποιήσουν οι Βενιζελικοί.

Κόμμα Θεοτόκη («Νεωτερικόν» ή Θεοτοκικό)

Το **κόμμα του Γ. Θεοτόκη** ήταν **πιο μετριοπαθές από τα άλλα δύο** και ζητούσε να διορθώσει αυτά που θεωρούσε λάθη των Φιλελευθέρων. Συμφωνούσε με την πάση θυσία **αύξηση των εξοπλισμών** και ζητούσε **φορολογικές ελαφρύνσεις** για τους **μικροεισοδηματίες**. Από το κίνημα στο Γουδί έως τη συνταγματική κρίση του 1915, μεταξύ των αντιβενιζελικών κομμάτων το θεοτοκικό κόμμα είχε τη μεγαλύτερη εκλογική βάση, και έτσι αποτέλεσε τον **πυρήνα των Αντιβενιζελικών**.

Αριστερά κόμματα

Ομάδες με σοσιαλιστικές ιδέες που εξελίχθηκαν σε κόμματα κατά την πρώτη δεκαετία του 20^{ου} αι. Οι ιδέες τους ήταν συνήθως **ξένες προς την κοινωνική βάση** στην οποία ήθελαν ν' απευθυνθούν, γι' αυτό και είχαν **δυσκολίες συνεννόησης και κομματικής συσπείρωσης**. Η κυριότερη από τις ομάδες αυτές ήταν η **Κοινωνιολογική Εταιρεία**.

Κοινωνικοποίηση των μέσων παραγωγής

Πρακτική κατά την οποία τα μέσα παραγωγής, δηλαδή **τα εργαλεία, οι μηχανές κλπ δεν ανήκουν σε μεμονωμένα άτομα, σε ιδιώτες, αλλά σε ολόκληρο το κοινωνικό σύνολο**. Έτσι και το κέρδος από την παραγωγή μοιράζεται σε όλα τα μέλη του κοινωνικού συνόλου.

Κοινωνιολογική Εταιρεία

Η σοβαρότερη από τις σοσιαλιστικές ομάδες των αρχών του 20^{ου} αι. ήταν η **Κοινωνιολογική Εταιρεία**, η οποία ξεκίνησε από μερικούς διανοούμενους ως αριστερός μεταρρυθμιστικός σύνδεσμος, με στόχο να προπαγανδίζει πολιτικές θέσεις και στη συνέχεια να ιδρύσει κόμμα. Επιζητούσε για όλα τα μέλη της κοινωνίας **ισότητα ευκαιριών, κοινωνικοποίηση των μέσων παραγωγής και διανομή των αγαθών ανάλογα με τις ανάγκες καθενός**, πράγμα που θα μπορούσε να υλοποιηθεί με τη **σταδιακή αναμόρφωση της οικονομίας και τη συνταγματική μεταβολή**. Για να επιτευχθούν αυτοί οι στόχοι έπρεπε να οργανωθούν οι εργάτες σε επαγγελματικές ενώσεις και να ιδρύσουν κόμμα.

Λαϊκό Κόμμα (του 1910)

Στα μέσα του 1910 οι Κοινωνιολόγοι ίδρυσαν το Λαϊκό Κόμμα, με αρχηγό τον **Αλέξανδρο Παπαναστασίου**. Βασικές προγραμματικές δηλώσεις του ήταν η **αναμόρφωση του πολιτικού συστήματος** και η **επιβολή αρχών κοινωνικής δικαιοσύνης**. Στις δεύτερες εκλογές του 1910 εξελέγησαν 7 υποψήφιοι του κόμματος, οι οποίοι παρείχαν κριτική υποστήριξη στους Φιλελευθέρους.

Εθνικός Διχασμός

Η **διαμάχη** μεταξύ **Βενιζέλου** και **βασιλιά Κωνσταντίνου** για τη στάση που θα κρατούσε η Ελλάδα στο πλαίσιο του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου 1914-1918. Ο Βενιζέλος επιθυμούσε τη συμμετοχή της Ελλάδας στην **ΑΝΤΑΝΤ**, ενώ ο γερμανόφιλος Κωνσταντίνος ήθελε ουδετερότητα. Ο εθνικός διχασμός **οξύνθηκε τη διετία 1915-1917** και χώρισε την Ελλάδα σε **δύο κράτη** (κράτος Αθηνών, παλάτι – κράτος Θεσσαλονίκης, κίνημα Εθνικής Αμύνης) και τους Έλληνες σε **δύο παρατάξεις** (βασιλικούς – βενιζελικούς). Εξαπλώθηκε σε όλην την κοινωνία και στο στράτευμα και **δηλητηρίασε το πολιτικό κλίμα** και στις επόμενες δεκαετίες και **έβλαψε τα γενικότερα συμφέροντα της χώρας**.

Συνθήκη Σεβρών (10 Αυγούστου 1920)

Η Συνθήκη των Σεβρών αποτέλεσε τη μεγαλύτερη **διπλωματική επιτυχία** της Ελλάδας και δικαιώσε την τολμηρή πολιτική του Βενιζέλου. Η μικρή Ελλάδα των παραμονών των Βαλκανικών πολέμων (1912-13) γίνεται με την υπογραφή αυτής της συνθήκης **«η Ελλάδα των δύο ηπείρων και των πέντε θαλασσών»**. Το όραμα της Μεγάλης Ιδέας φαίνεται να γίνεται απτή πραγματικότητα. Με τη Συνθήκη αυτή παραχωρούνται στην Ελλάδα η **Δυτική και Ανατολική Θράκη** (μέχρι τα πρόθυρα της Κωνσταντινούπολης), τα νησιά **Ίμβρος Τένεδος** και η διοίκηση της **«ζώνης της Σμύρνης»** για **πέντε χρόνια** (στη συνέχεια θα γινόταν δημοψήφισμα για την τύχη της). Με ειδική Ιταλο-ελληνική συνθήκη παραχωρούνται επίσης στην Ελλάδα τα **Δωδεκάνησα** πλην της Ρόδου. Η Κωνσταντινούπολη και τα Στενά θα παραμένουν ουδέτερη ζώνη κάτω από τον έλεγχο των Συμμάχων.

Σ.Ε.Κ.Ε.

Οι υψηλοί δείκτες ανεργίας και οι άθλιες συνθήκες εργασίας και διαβίωσης των εργατών οδήγησαν σε έντονη πολιτικοποίησή τους, κατά τη δεύτερη δεκαετία του 20ού αιώνα. Οι συνθήκες έδιναν την εντύπωση ότι οι πλούσιοι γίνονταν πλουσιότεροι και οι φτωχοί φτωχότεροι. Το 1918 ιδρύθηκε το αυστηρά οργανωμένο **Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα Ελλάδος (Σ.Ε.Κ.Ε.)** από συνέδριο σοσιαλιστών. Βασικές θέσεις του προγράμματος του ήταν **δημοκρατία, παροχή εκλογικού δικαιώματος στις γυναίκες, αναλογικό εκλογικό σύστημα, εθνικοποίηση των μεγάλων πλουτοπαραγωγικών πηγών**. Σχετικά με την **εξωτερική πολιτική**, ζητούσε **ειρήνη, χωρίς προσάρτηση εδαφών**, βασισμένη στο δικαίωμα **αυτοδιάθεσης των λαών**. Τα προβλήματα που αφορούσαν διαμφισβητούμενα εδάφη, θα λύνονταν με δημοψηφίσματα. Το Σ.Ε.Κ.Ε. ήταν το πιο αυστηρά οργανωμένο κόμμα. Έως το 1919 ήταν υπέρ της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Σταδιακά απομακρύνθηκε από αυτή, υιοθετώντας την αρχή της δικτατορίας του προλεταριάτου. Το **1924** μετονομάστηκε σε **Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος (Κ.Κ.Ε.)**.

Σοσιαλισμός

Η θεωρία και το σύστημα κοινωνικής οργάνωσης, στο οποίο **τα μέσα παραγωγής και κατανομής των αγαθών κατέχονται και ελέγχονται από κοινωνικές ομάδες, κοινότητες, ή από το κράτος και όχι από ιδιώτες**. Επομένως η **ατομική ιδιοκτησία και η κατανομή του εισοδήματος υπόκεινται στον κοινωνικό έλεγχο**, κατ' αντιδιαστολή προς τον καπιταλισμό και τον φιλελευθερισμό. Κατά τη μαρξιστική θεωρία, ο σοσιαλισμός είναι το στάδιο που έπεται του καπιταλισμού κατά τη μετάβαση μιας κοινωνίας προς τον κομμουνισμό. Η λέξη προέρχεται από τη λατινική λέξη **socius = σύντροφος**.

Αναλογικό εκλογικό σύστημα

Εκλογικό σύστημα το οποίο αποβλέπει στη δικαιότερη κατανομή των ψήφων, ώστε να εκπροσωπούνται και οι μειοψηφίες, ανάλογα με την ισχύ τους. Ο αριθμός των εδρών δηλαδή που καταλαμβάνει ένα κόμμα στη Βουλή είναι ανάλογος του αριθμού των ψήφων που το κόμμα συγκέντρωσε στις εκλογές.

Εθνικοποίηση των πλουτοπαραγωγικών πηγών

Πολιτική απόφαση και πρακτική, κατά την οποία οι πλουτοπαραγωγικές πηγές μιας χώρας (δηλαδή οι φυσικές πηγές ενέργειας ή πρώτων υλών που βρίσκονται στο έδαφος ή στο υπέδαφος) παύουν να ανήκουν σε ιδιώτες και ανήκουν στο έθνος που διαμένει στη χώρα αυτή.

DICTATORSHIP
OF THE
PROLETARIAT

Δικτατορία του προλεταριάτου

Πολιτική κατάσταση, κατά την οποία το προλεταριάτο κατέχει την εξουσία και την ασκεί κατ' αποκλειστικότητα διά των οργάνων του, χωρίς να διενεργούνται εκλογές.

Προλεταριάτο

Η τάξη των μισθωτών εργατών, των προλετάρων, που δεν κατέχει ή δεν ελέγχει τα μέσα παραγωγής στο καπιταλιστικό σύστημα. Η λέξη προλετάριος προέρχεται από τη λατινική λέξη proletarius = ο εντελώς άπορος Ρωμαίος πολίτης που δεν μπορούσε να συνεισφέρει στην πολιτεία τίποτε άλλο, παρά μόνο τους γιους του σαν στρατιώτες. Σήμερα προλετάριος αποκαλείται ο εργάτης, ο οποίος ζει από τη μίσθωση της εργατικής του δύναμης.

Αυτοδιάθεση των λαών

Το δικαίωμα κάθε λαού να επιλέγει ελεύθερα τη θέση του μέσα στη διεθνή κοινότητα, να επιλέγει δηλαδή αν θα συγκροτεί ξεχωριστή κρατική οντότητα ή θα εντάσσεται, κάτω από όρους καί προϋποθέσεις στο πλαίσιο ενός ήδη υπάρχοντος κράτους.

Δίκη των έξι

Μετά τη Μικρασιατική καταστροφή (1922) πραγματοποιήθηκε η δίκη και καταδίκη σε θάνατο πέντε κορυφαίων πολιτικών της αντιβενιζελικής παράταξης και του αρχηγού του στρατού της Μ. Ασίας, με την κατηγορία της εσχάτης προδοσίας. Η κατηγορία ήταν αβάσιμη, αλλά οι κατηγορούμενοι εκτελέστηκαν, προκειμένου να κατευναστούν οι πρόσφυγες και ο στρατός. Το τηλεγράφημα του Βενιζέλου, το οποίο έμμεσα συνιστούσε τη ματαίωση των εκτελέσεων έφτασε πολύ αργά, αν και δεν είναι βέβαιο ότι μια έγκαιρη παρέμβαση του Βενιζέλου θα είχε αποτέλεσμα.

Αβασίλευτη δημοκρατία

Το πολίτευμα που προέκυψε μετά την ψήφιση νέου Συντάγματος στην Ελλάδα, μια διαδικασία που ξεκίνησε το 1824 και ολοκληρώθηκε το 1927. Στη θέση του βασιλιά τοποθετήθηκε Πρόεδρος της Δημοκρατίας, που τον εξέλεγε η Βουλή και η Γερουσία, η οποία αποτελούσε νέο, δεύτερο νομοθετικό σώμα.

Οι έξι εκτελεσθέντες στο Γουδί το 1922

Γ. Χατζηανέστης, Π. Πρωτοπαπαδάκης,
Ν. Στράτος, Δ. Γούναρης, Ν. Θεοτόκης,
Γ. Μπαλτατζής

Καθεστώς της 4^{ης} Αυγούστου 1936

Στις εκλογές Ιανουαρίου 1936 κανένα κόμμα δεν μπορούσε να σχηματίσει κυβέρνηση. Επειδή τα μεγάλα κόμματα αδυνατούσαν να συνεννοηθούν για τον σχηματισμό κυβέρνησης, καθώς το Κομμουνιστικό Κόμμα δεν ήθελε να στηρίξει κυβέρνηση Φιλελευθέρων, έδωσαν ψήφο εμπιστοσύνης στον Ι. Μεταξά, ο οποίος είχε πάρει το 4% των ψήφων στις εκλογές. Ο δρόμος για την υλοποίηση των δικτατορικών σχεδίων του Ι. Μεταξά ήταν πλέον ανοικτός. Έτσι την 4^η Αυγούστου 1936 με την προσυπογραφή των περισσότερων υπουργών και με την πρόφαση του κομμουνιστικού κινδύνου λόγω επικείμενης 24ωρης πανελλαδικής απεργίας, ο Μεταξάς, με τη σύμφωνη γνώμη του βασιλιά ανέστειλε την ισχύ βασικών άρθρων του Συντάγματος και διέλυσε τη Βουλή. Καταλύθηκε έτσι το δημοκρατικό πολίτευμα και η Ελλάδα μπήκε σε μία περίοδο ανωμαλίας, απολυταρχικής διοίκησης, με αυταρχικές μεθόδους στην πολιτική, αστυνόμευση, απαγόρευση της ελευθερίας του λόγου και της ελευθερίας του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι.

